

Çağının Tanığı Bir Şair/Bir Şiir

Cahit Zarifoğlu'nun "Daralan Vakitler" Şiiri Üzerine Bir İnceleme

Nurhayat PAKSOY

Yüksek Lisans Öğrencisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi,

nurhayat-79@hotmail.com

Öz: Toplumsal ve politik sorunlar ekseninde çağına tanıklık eden şairlerimizden Cahit Zarifoğlu, sanat hayatına lise yıllarında yerel dergilerde yazdığı şiirlerle başlamış, sonraki dönemlerde ise *Türk Dili*, *Diriliş*, *Mavera*, *Papirüs* gibi birçok dergide şiirlerini yayınlamıştır. İslami duyarlığın kendine özgü şairlerinden olan Zarifoğlu, ilk şiirlerinden itibaren İkinci Yeni'nin kapalı şiir anlayışını benimser ve bu çerçevede şiirler yazar. Zarifoğlu, otuzlu yaşlarından sonra şiiri İslami davanın bir aracı olarak seçer ve İslami duyarlığın ve söylemin şairi olarak Müslümanların dünyasındaki kanayan yaralara dikkat çeker. Şair, "Hama", "Mezar-ı Şerif" gibi şehirlerde dizelerini dolaştırarak bu yerlerdeki acıları, zulümleri, işgalleri bazen de sevinçleri anlatır.

Zarifoğlu Afganistan ve Filistin direnişlerini kendi şiir haritasının merkezine yerleştirirken, baskıya maruz kalan Müslüman toplumların dramını, İslami bir bakışla sunar. Sanatçı, diğer eserlerine göre daha açık bir dille kaleme aldığı "Daralan Vakitler" adlı şiirinde Müslümanlar ve onların problemleri konusuna eğilmiş, bu insanların acısını, kurduğu imge dünyasıyla kelimelerin çehresine aksettirmiştir. Zarifoğlu'nu ve eserlerini anlamaya giden yolda, "Daralan Vakitler" metni önemli bir duraktır. Bu şiirin söylemi ile şairin hayat karşısındaki tutumu/ bakışı arasında büyük ölçüde benzerlik görülmektedir. Bu çalışma ile Zarifoğlu'nun "Daralan Vakitler" adlı metni incelenerek, şairin şiir anlayışına bağlı olarak toplumsal meselelerin edebi dil ile nasıl ortaya konulduğu üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Cahit Zarifoğlu, İslami duyarlık, savaş, zulüm, Beyrut, Filistin.

A Poet, a Witness of His Time/ a Poem, a Witness Of Its Age**A Study on Cahit Zarifoğlu's Poem "Daralan Vakitler"**

Abstract : Cahit Zarifoğlu, who is one of our poets, having witnessed his time in terms of social and political issues, starts his art life with his poems written in local magazines in his high school years; afterwards he published his poems in several magazines like "Türk Dili, Diriliş, Maverâ, Papirus". Zarifoğlu, who is one of the leader poets of Islamic sensibility adopts "sophisticated poem" understanding of "İkinci Yeni" from the first poems of him and he writes poems which are too complex to understand. The poet, after his thirties, chooses poems as a matter of Islamic case to take attention to the bleeding wounds in the Islamic world as a poet of Islamic sensibility. He tells pains, cruelties and invasions and sometimes joys which are experienced in these cities by spreading verses of his poems in cities like Hama and Mezar-ı Şerif.

He presents the drama of Islamic society that exposes to pressure with an Islamic way, while he puts the resistance of Afghanistan and Palestine in his poem's map center. The poet mentions about Muslims and their problems in his poem "Daralan Vakitler" that he wrote more clearly. He reflects Muslims' pain to the poem with his image world. The poem of "Daralan Vakitler" is an important stop to understand the poems of Zarifoğlu. It is seen that there is a great resemblance between the poet's discourse and his manner against the life. Thank to this study, it will be discoursed how social issues are mentioned with a poetic language by studying the poem called "Daralan Vakitler".

Keywords: Cahit Zarifoğlu, Islamic sensibility, war, cruelty, Beirut, Palestine.

GİRİŞ

İlk dönem eserlerinde oldukça kapalı bir anlatımla, saf şiir anlayışı etrafında şiirler kaleme alan Cahit Zarifoğlu, zamanla bu bireysel ve yoğun imgelerle örülü dil zevkenden toplumcu şiire kayan bir anlayışa yönelmiştir. Nitekim Cemal Şakar, Zarifoğlu'nun şiiri için, *“Hakkında yapılan yorumların ve çözümlenmelerin hemen hepsinde, onun sanat anlayışı iki döneme ayrılmaktadır. Birincisi imajları alabildiğine özgürce/ biricik/ spesifik kullandığı saf şiir dönemi; diğeryse İslami duyarlılığın/ tezin/ iddianın öne çıktığı; Akif İnan'ın, tabir caizse artık toplumcu bir Cahit Zarifoğlu vardı, dediği dönem.”*(2007:44) değerlendirmesinde bulunur. Zarifoğlu, bu ikinci döneminde toplumcu şiir anlayışıyla kaleme aldığı eserlerinde İslam dünyasının problemlerine eğilmiş, Müslümanlara yapılan katliamları durdurmaya gücü yetmese dahi en azından kalemiyle onların sesini kamuoyuna duyurmaya çalışmıştır. O, bu konudaki görüşlerini şöyle dile getirir: *“Sanatkarın çağının insanı olması ile, sanatı birtakım ideolojilere alet etmeyi birbirine karıştırmamalı. Afganistan şiirleri yazdım. Hama diye bir şiir yazdım. Bunları ben yazmayacaktım da kim yazacaktı?”* (2006: 47) Nitekim Zarifoğlu, Hama'da binlerce Müslümanbirgecedeöldürülürkenşağıdakimısralarladünyayahaykıracaktır. Şair,

“O sabah camimizde ezan sesi gelmedi

Korktum bütün insanlar, bütün insanlık adına” (2013:76) diyerek, iki mısralık *Hama 1982* adlı şiiriyle İslami olduğu kadar insanlık adına bir duyarlığı da dile getirmiştir. Bütün Müslümanların derdini kendisine dert bilmiş bir şair olan Zarifoğlu'nunbuanlayışla kaleme aldığı şiirlerinden birisi de *“Daralan Vakitler”* dir. Zarifoğlu bu şiirinde ise Beyrut'taki, Filistin'deki Müslümanların acılarına tercüman olmaya, onların yaşadığı gerçekleri haykırarak insanlığı uyandırmaya çalışır.

ŞİRDE MUHTEVA

İslami söylemin, duyarlığın kendine özgü şairlerinden biri olan Zarifoğlu, ilk şiirlerinde İkinci Yeni'yi çağırır. Şairin kapalı bir şiir dünyası olmasına rağmen kendi deyişiyle “*bu kapalı anlamın gerisinde İslami bir muhteva mevcuttur.*”(2006: 94) İslami muhtevanın en güçlü hissedildiği şiirlerden birisi ise “Daralan Vakitler”dir. Filistin’de yaşanan dramın duyurulmaya çalışıldığı bu şiirde etken bir tavır içerisinde olan şairin, kendisini olayların akışına bırakmak istemediği ve yaşananlara karşı mücadele etme arzusu açıkça görülür. O, yanlışların düzeltilmesi için bir çaba içindedir. “*Topluma yönelen şair, içinde bulunduğu sosyal ve siyasi olay ve durumlarla yüzleşmeyi seviyor demektir.*” (Çetin, 2014: 34) Zarifoğlu, topluma dönük bir anlayışla kaleme aldığı "Daralan Vakitler"de bireysel sorunları arka plana iten, toplumun sorunlarını önceleyen bir tavır sergiler. Peygamberimiz Hz. Muhammed’in; “*Mü’minlerin birbirlerine karşı sevgi ve acımaları, bir cesed gibidir. Cesedin bir uzvu rahatsız olunca bütün cesed uykusuz ve huzursuz olup, onun tedavisi ile meşgul olduğu gibi, Müslümânlar da böyle birbirine yardıma koşmalıdır*”(Gazâli,1985:478-479) hadisinden hareketle şairin izlediği Müslümanların bir ve bütün olması yönündedir. Şiirde sürekli “bir” olarak, “biz” olarak yapılması gereken bir dayanışmaya işaret edilir. Müslümanların ancak el ele vererek kötülüklerin üstesinden gelebileceklerine vurgu yapılır.

*“Yanakları, saçları, gözleri yanmış,
Zehirli gaz bombaları
Yılan gibi sokmuş, yalamış gövdelerini
Ağızları, küçücük dilleri yanmış
Bütün Beyrut sapsarı kalmış
Sanki ağlamak imkansız
Başları
Paletlerle ezilmiş babaları
Yahudi doğramış analarını
Binlerce çocuk topların betonların altında”* (Zarifoğlu, 2013: 59)

Wimsatt, “*şiir ‘tasviriyayrıntılarının zenginliği’ ile ‘somutluk’ kazanır.*”(Cebeci, 2013:115) der. Nitekim Zarifoğlu şiirin ilk bendine kelimelerle resim çizerek başlamış ve bir savaş tasviri yaparak adeta görüntüyü somutlamıştır. Bahsettiği savaş Beyrut’u yakıp yıkan bir savaştır. Müslüman- gayrimüslim savaşıdır.

Dili kullanmak, bir şairin sanatını kurmadaki farklılığını ortaya koyar. Zarifoğlu'nun ilk mısralarda dile ait tasarrufu, şiirinin mesajını somutlaştırır. Şiirin başlangıcında kullanılan kelimeler dikkat çekicidir. “**Zehir-gaz bombaları**” ve “**yılan-zehir**” kelimeleri arasındaki ilişkilere dikkat edildiğinde; İslam coğrafyasının maruz kaldığı zulüm, baskı, babaların ve çocukların ıstırapları ile anlatılmıştır. Kötülük/zulüm/baskı unsurunu yansıtan “yanmak”, “yılan”, “zehir”, “bomba”, “gaz” ifadeleri ile bu zulüm altında hiçbir şeyin konuşulmadığı vurgulanmıştır. “Sapsarı” ifadesi ile korkunun da en yoğun şekilde Beyrut’a çöktüğü anlaşılmaktadır.

Şair, bu bentte yaşanan kötülükleri “yılan” kelimesinin taşıdığı anlam derinliklerinde hissettirmeye çalışmıştır. Mitolojide yılan bir kötülük imgesidir ve birçok dinde olduğu gibi İslam dininde de kötülüğü temsil eder, şeytani ve nefsi simgeler. Bu bakımdan şair masum halkı yok eden, çocukların canlarını alan bu savaşı ve onun temsilcilerini “yılan” simgesi ile anlatmaya çalışmıştır. “*Bütün Beyrut sapsarı kalmış / Sanki ağlamak imkânsız*” mısralarında Beyrut adeta bir felaketin karşısında donup kalan ve geçirdiği şokun büyüklüğü ile acısına bile ağlayamayan bir insana benzetilmiştir. Bu vahşet altında ağlamak bile “*imkânsız*” hale gelmiştir. “Başları ezilmiş babalar”, Yahudilerin öldürdüğü “analar” ve yıkılan evlerin altında kalmış “çocuklar” bu savaşın dehşetini gözler önüne sermektedir. Baba, ana, çocuk kavramları birleştirildiğinde Müslümanların yaşadığı zulmün “aile”yi de kapsadığı ve yok ettiği anlaşılmaktadır. Zarifoğlu'nun “Daralan Vakitler” şiirinde insan-madde ve doğa-insan karşıtlıklarını iyi kurduğu ve bu tezatlarla mesajını somutlaştırdığı görülmektedir.

*“ Beyrut'un gözyaşları şimdi,
Kudüs'ün yanbaşında
Müslümanlarsa uzakta,
Sanki başka
Gelinmez bir dünyada*

*Acın, bir vadi
Zehirli çiçekler bir ova gibi karşımda”* (Zarifoğlu, 2013: 59)

Zarifoglu *Yaşamak* adlı günlüğüne “**ne çok acı var**”(1990:7) cümlesi ile başlar. Yaşamın anlamını acıda gören bir şair, bu mısralarına “acı” kavramı ile giriş yapmış ve şiiri bu ekseninde yoğunlaştırmıştır. Beyrut, komşusu Kudüs’ün yanı başında ağlarken, Müslümanlar bu hazine olaya ses çıkarmamakta, onun imdadına yetişmemektedirler. Beyrut’un her tarafı Müslümanlarla doluyken, bu Müslümanlar adeta başka bir dünyada gibi uzaktırlar burada yaşanan acılara. “*Acın, bir vadi/ Zehirli çiçekler, bir ova gibi karşımda*” dizeleri ile şair, pek çok insanın göremediği bu acıyı derinden hissettiğini dile getirir. Şair doğaya ait bir unsur, insana ait bir duyguyu anlatmak için kullanır. Vadi ne kadar derinse Beyrut’taki acı ve şairin yüreğindeki acı da o kadar derindir. Yaşanılardan duyduğu ıstırapın derinliğini belirtmek için Zarifoglu acıyı bir vadiye benzetmiştir. Bu dizede “çiçek ve zehir” arasındaki tezat dikkat çekmektedir. Çiçek aslında güzelliklerin habercisidir. Oysa şair onu zehirle bütünleştirerek güzel görünen şeylerin, insanların gözünü boyayan bu güzelliklerin arkasındaki çirkinlikleri, kötülükleri göstermeye çalışmıştır. Bu kötülükler zannedildiği kadar az değildir. Bir ova gibi karşısında durmaktadır ve gizli saklı değildir bunlar, bütün açıklığıyla ortadadır.

*“Gözüm baksın sadece
Ayrıntıları
Kıvrılıp kırılmış bilekleri
Kemikten yakılmış etleri
Kuma serilmiş cesetleri
Büyük ajansların yaydığı resimleri
Bir seyirci gibi görsün dursun
Bir kadın gibi ağlasın..”* (Zarifoglu, 2013: 59-60)

Bu bentten hareketle iki farklı bakış açısını bulmak mümkündür. Bir taraftan şair, bu yapılan katliamlara, işlenen zulümlere ses çıkarmadan seyirci kalan – başta kendisi olmak üzere- bütün insanlara eleştiride bulunur. Böyle bir ıstırapın karşısında izleyici olmanın ve üzülüp ağlamanın bu acılara çare olamayacağını anlatmaktadır. “*Bir kadın gibi ağlasın..*” dizesi bunca yaşanan acıya ses çıkarmayan, bunu önleyebilmek için harekete geçmeyen bütün insanlığa bir eleştiridir. Burada Müslüman toplumların kırılmasını, çaresizliğin sebep olduğu içe dönüşü vurgulamak adına “kadın” unsuru kullanılır. Çünkü kimi toplumlarda kadın daha edilgen bir varlık olarak kabul edilmektedir. Başına

gelen acılardan kurtulmak adına mücadele vermektense onu kabullenip gözyaşlarını içine akıtan "kadın" imgesi ile şair, bu tepkisizliğe serzenişte bulunur. Ayrıca şair, bakmak ile görmek arasındaki farka işaret eder. Bu acı ve feryadı gerçekten anlayabilmek ve hissedebilmek için bakmak yeterli değildir, aynı zamanda "görmek" lazımdır. Şair, bu yaşananları gerçekten gören insanların, bunca acı karşısında duyarsız kalamayacağını, acıyı yüreklerinde hissedip bir kadın gibi ağlayacağını vurgular.

*“Beyrut yengeç kısıncında
Çoğu Müslüman kafir yanında
Yaslanmış yastıklara sonunu beklerler filmin”* (Zarifoğlu, 2013: 60)

Şair Beyrut'taki Müslümanların gördüğü zulmü bir yengeç kısıncı altında olmaya benzetir. Yengeç besinini parçalayarak yutar. Beyrut'taki Müslüman-gayrimüslim savaşında şair gayrimüslimleri yengece benzetir. Nitekim kâfirler tıpkı bir yengeç gibi Müslümanların gerek birliklerini gerekse topraklarını parçalayarak yutmakta ve onları yok etmektedir. Zarifoğlu, "Çoğu Müslüman kafir yanında" dizesi ile kafire destek veren Müslümanları eleştirir, örtük bir dille sessiz kalmanın dahi kafire taraf olmak anlamına geldiğini vurgular. Müslümanların yastıklarına yaslanmış rahat bir şekilde bu hazin filmi izlemelerine, yaşananlara seyirci kalmalarına, bir şey yapmamalarına tepki gösterir.

*“Sen Filistin hokkaları doldur kanla
Şairler eğer ahın varken
Uzanırlarsa tomurcuklara güllere
Herbiri kanlı bir ateş gibi korku
Bir azar bir şamar olsun”* (Zarifoğlu, 2013: 60)

Bu dizelerde Müslümanlarla hesaplaşmak isteyen bir insan tavrı görmekteyiz. Çünkü Filistin bir İslam toprağı olmasına rağmen Müslümanlar, bu toprakların onlardan alınıp kafirlere verilmesine, orada yaşanan vahşete seyirci kalmakta, yapılan haksızlığa bir tepki göstermemektedirler. "Toplum , buhraniçindeyse, bubuhransanateserine de gölgesinivuracaktır" (1990: 194) diyen Zarifoğlu, bu bentte şaire görevlerini hatırlatır. Her yerde bu kadar kan varken şair bu kanı şiirine dökmelidir, onların acılarının sesi olmalıdır. Eğer şairler bu acı dururken

tomurcuktan, gülden –yani beşeri zevklerden- bahsederlerse, o bahsettiği güzelliklerin her birinin, kendilerine kanlı bir ateş gibi korku yaymasını ister. Şair, böylece Müslümanların birlikte hareket edemedikleri için zulme boyun eğdikleri gerçeğini vurgular. Onagöre her insan gibi şairin de bir sorumluluğu vardır. Zarifoğlu, *Zengin Hayaller Peşinde* adlı eserinde "*Haydi ey şair, sen de uyan ve şimşek gibi çakan şiirlerinle insanları uyandır, ölen duyguları canlandır, unutulmuş görevleri hatırlat.*" (2012:61) diyerek sanatçıya sorumluluğunu hatırlatır. Ancak Mehmet Narlı'nın isabetli tespitleriyle "*şairin sorumluluğu şiirin önüne koyarak bağırması, şiiri bildiriye dönüştürür.*"(2007:162)

Yukarıdaki mısralarda geçen "**kan**"la, "**gül**" kavramları arasında bir ilişki bulunmaktadır. "Kan", Müslümanları ezen, öldüren gücün izidir. "Gül" kavramı ise Filistinli Müslümanları işaret etmektedir. Ve ardından "**her biri kanlı ateş gibi korku**" denilerek zulmün boyutunun ağırlığı vurgulanır. Çünkü Filistin ve Beyrut coğrafyasında kanı dökülen Müslümanlar sürekli zulme uğramaktadır.

Bu mısralarda kırmızı rengin hâkimiyeti hemen dikkat çekmektedir. Kan, tomurcuk, gül, ateş kırmızıyı yansıtır. Bu renk ile Filistin'de akan kana, yaşanan vahşete ve insanlık dramına bir bakıma gönderme yapılmaktadır.

*"Filistin sen işine bak kar toprağını
Yoğur gazabını yaradanın"* (Zarifoğlu, 2013: 60)

Şair, bu dizelerde Filistin derken aslında Filistin'i karıştıran insanlara seslenmektedir. Sen kar toprağını, yani sen oraları karıştırmaya devam et. Sen karıştır o toprakları ki Allah'ın gazabı oralara inecek seviyeye gelsin, diyerek şair bir bakıma tehdit etmektedir. Felaket ve musibetlerin birer İlahi ikaz ya da gazap olduğu inancı bütün İlahi dinlerde mevcuttur. İsyanları, günahları, zulümleri azgınlık boyutuna gelen kavimlerin İlahi gazaba nasıl uğradıkları bilinmektedir. Bu bakımdan şiirde Filistin'i karıştıran insanların Allah'ın gazabını da üzerlerine çekeceklerine bir uyarı yapılmaktadır.

*"Bir mezarlık kadar ölüye şahit her evin
Her soluğun yeni bir can verişi
Eğer kalmamışsa kalplerde Allah sevdası"*

*Ey filistin kar kar toprağını
Yoğur gazabını yaradanın..” (Zarifoğlu, 2013: 60)*

Şair bu bentteki ilk dizede Filistin'deki vahşeti gözler önüne serer. Filistin'de o kadar çok cinayet işlenmiştir ki, her ev adeta mezarlık kadar ölüme tanık olmuştur. Oradaki ölüm o kadar fazladır ki, bu yerlerde nefes almak hayatta kalmanın bir belirtisi değil; son nefesin belirtisidir. Her soluk, can vermek için vardır. Şair, bu kadar ölümün içinde eğer kalplerde de Allah sevgisi kalmamışsa; bu karışıklık, bu zulüm, bu imansızlığın üzerine Allah gazabının geleceğine bir kez daha işaret eder. Zarifoğlu son iki mısradaki yaptığı tekrarlarla yaşatılan bunca zulmün cezasız kalmayacağına, Allah'ın gazabının yaklaştığına vurgu yapar.

*“Bu ateş bulutu hangi kavmin üzerinde
Çam ormanlarının sahnısında
Kuşların cıvıldaşında
Otların serin tenlerinde
Eğer varsan bakıp görmeye
Şeffaf perdenin az ötesini
Bir ateş bulutu var en bildik yerde
En emin yerde” (Zarifoğlu, 2013: 60)*

Yukarıdaki mısralarda, “**ateş bulutu**” ile Müslümanlar üzerine yağın bombalar kastedilir. Aynı zamanda burada doğa-insan karşıtlığını görmek mümkündür. “**Çam ormanı, kuş cıvıltıları, otların tenleri**” doğayı temsil ederken, karşısında “**ateş bulutu**” insan eliyle üretilen teknolojik silahları, insanlara bomba atan uçakları vurgulamaktadır. Ayrıca “ateş bulutu” şiirdeki en güçlü imge olarak dikkati çekmektedir. Bu imgedeki karşıtlığı şöyle açıklamak mümkündür: Bulut ateşi söndürecek suyla yüklü olması gerekirken bizzat ateşin kendisini taşımaktadır. Filistin üzerine çökmüş bu bulut orada yaşayan her canlının yaşama hakkını elinden alacak vahşeti onların üzerine yağdırmaktadır. Çam ağaçları kuraklığa dayanıklı olmakla birlikte, iyi gelişip çoğalabilmeleri için, temiz hava ve bol ışığa gereksinim duyar. Ama ne yazık ki çam ormanlarının, kuşların ve otların üzerinde bir ateş bulutu vardır. Bu ateş bulutu güzel olan her şeyi ve Müslümanları yok etmektedir. Şair, burada “*Bu ateş bulutu hangi kavmin üzerinde*” sorusunu yönelterek İslam ümmetinin bu zulme karşı

farkındalığını yükseltmeye çalışır. Bu sorunun cevabını ise gözlerindeki perdeyi kaldırmaya cesaret edenler ancak bulabileceklerdir ve onlar görecektir ki; şimdi o ateş bulutu en güvenilir, en tanıdık yerde Filistin'in üzerindedir. Oradaki Müslümanları yok etmek için yağmaktadır.

“Ve bak asıl ölen yaylalar villalar tok karınlar

Hissiz dudaklar gayretsiz kalpler

Asla değil kavruk çölde yatan kadavralar” (Zarifoğlu, 2013: 61)

Birçok eserini hadis ve ayetlerin zenginliği ile süsleyen Zarifoğlu, “Benim şiirlerimde hadis-i şerifler, belki ayetler, tasavvuf, menkıbeler, İslamî davranış biçimleri, tavırlar, tepkiler, kabuller, suda erimiş madenler gibi vardır. Genellikle doğrudan doğruya, bangır bangır bağırarak söylemem.”(2006: 117) diyerek dini unsurların şiirinin alt yapısındaki varlığına dikkat çeker. Şair "Daralan Vakitler"de yer yer hadis ve ayetlere göndermelerde bulunmuştur. “Asla değil kavruk çölde yatan kadavralar” dizesi ile İslami bir gerçeğin altını çizen şair, Kur'an-ı Kerim'in Bakara suresinde geçen; “Allah yolunda can verenlere sakın ölü demeyin. Bilakis onlar diridirler; ama siz bunun farkında değilsiniz.”(Öztürk,2012:35) 154.ayetinde bir anıştırma ile bu savaşta ölen bedenlerin dinimizde ölmediğini, onların şehit olarak yaşadığını; asıl ölenlerin ise Müslümanların acılarına duyarsız, dine kulaklarını tıkayıp, dünyevi zevklerle meşgul, karnı tok ama kalbi boş insanlar olduğuna vurgu yapmıştır. Bunca yaşanan acı karşısında susan, harekete geçmeyen tepkisiz kişiler gerçek ölümlerdir. Aslında ölen insanlıktır, duyarsızlaşan kalplerdir.

“ Farzet körsün olabilir

Elele tut

Taş al ve at

Kafiri bulur” (Zarifoğlu, 2013: 61)

Şiirin bu bendinde birlik ve beraberliğe işaret edilir. En büyük gücün birlikten doğacağına, bu düşünceden kaynaklanan her hareketin sonuca ulaşacağına vurgu yapılır. Zarifoğlu daha önceki dizelerde Müslümanların, gerçekleri “görmesini” istemişti. Buna rağmen hala bakıp da görmeyenlere seslenerek, onlardan birlik olmalarını ister. Böylece yapılacak her hareketin hedefe ulaşacağına ve düşmana zarar vereceğinin altını çizer.

*“Hani ceylanların
Hani cihat marşın*

*Bir yumruk harbinden nasıl kaçtın
En arka safta bile kalmadın
Cengi attın, dünyaya daldın
Tezeğe konan sinekler gibi” (Zarifoğlu, 2013: 61)*

Mâide suresinin 35. ayetinde geçen; *“Ey Müminler! Allah’ın bütün bu emir ve yasaklarını çiğnemekten sakının ve O’na daha yakın olmanızı, O’nun rızasını kazanmanızı sağlayacak işler yapmaya bakın. O’nun yolunda cihad edin ki kurtuluşa eresiniz.”*(Öztürk, 2012:153) gibi *Kur’an-ı Kerim*’in pek çok ayetinde yer alan; nefse, şeytana, kötülöklere, düşmana karşı cihat emrine şair bir gönderme yapmıştır. Zarifoğlu bu bentte sorular sorarak okuyucuyu sarsmakta, Allah’ın farz kıldığı cihadı unutan Müslümanlara eleştiride bulunmaktadır. Şaire göre asıl güzellik, Allah’ın rızasını kazanmaktır. Bundan dolayı harp meydanında cihattan kaçıp dünya zevklerine dalan kişileri ilginç bir imgeyle, *“tezeğe konan sineğe”* benzetir.

*“Dönüyor burgaç
Dünya üstten yanlardan daralıyor.
Ovalardan
Dar geçitlere sürülen sığırlar gibi
Bir gün ister istemez
Karşısında olacaksın kaçıklarının*

*Dua et
O gün henüz mahşer olmasın” (Zarifoğlu, 2013: 61)*

Şiirin başlığı olan *“Daralan Vakitler”* bu mısralarda kendisini hissettirmektedir. Şair, şiirin bu son bendinde bir *“son”*un tasvirini yaparken, bir taraftan da *“daralan insan duyarlığı(nı)”* (Alver,2007:50) yansıtmaktadır. Çünkü zaman bir burgaç gibi dönerek sona yaklaşmaktadır. İnsana ve insanlığa aykırı her olumsuz şey dünyayı daraltmaktadır. Şiirde vakit, her canlı için daralan bir süreye dönüşmüştür; dünya ve onunla beraber her şey sona

yaklaşmaktadır. Allah'ın emrini yerine getirmeyip ondan kaçan kişiler, yaptıklarını bir gün karşılarında göreceklerdir. "*Dua et/ O gün henüz mahşer olmasın*" dizeleri ile Müslümanlara uyarı yapan şair, henüz son gelmeden insanların kendilerine çeki düzen vermelerini, yaşamın gayesini bilerek ona uygun davranmalarını ister.

"Dua et,

O gün henüz mahşer olmasın." (Zarifoğlu, 2013: 61)

Şair, İslam coğrafyasındaki gerilimlerin bitmesi için şiirini bir çağrıyla bitirmiştir. Bu ifadelerde sloganik ve ideolojik bir tutum da vardır. "**Dua et, taş al at, el ele tut...**" gibi ibareler hem bir sloganı hem dini bir dayanışmaya çağırıyor barındırmaktadır. Bu çağrıda şairin kişiliğinin ipuçlarını da buluruz. "*Her sanatçı, kendi çağının türküsünü söyleyecektir ister istemez. Elbet yüklendiği sorumluluğun farkındaysa...*" (Özdenören, 2013: 51) Toplumun kanayan yaralarını gören ve onun sorunlarına uzak olmayan Zarifoğlu bu şiiri ile toplumun yanan kalplerinin dili, feryadı olmaya çalışmıştır. Bu bağlamda "*Büyük İslam coğrafyasındaki bütün inananları kucaklamak ve bütün inananların birlikteliği onun şiirlerinin ana temidir. Referansları ve insan kadrosu, İslam dinini kucaklamaktadır.*" (Korkmaz, 2005:303) Zarifoğlu, Filistin'in sesi ile tüm insanlığa seslenerek onların açmazlarına duyarsız kalan insanlara ve sanatçılara görevlerini hatırlatmaya çalışmış ve ikazlarla yaklaşan sona dikkat çekmiştir.

ŞİİRDE YAPI, DİL ve ÜSLUP

Vezin, kafiye ve mısra kümelenmesi bakımından büyük ölçüde serbest bir şekilde kaleme alınan "Daralan Vakitler" şiiri kendi içinde ses ve anlam birliğine dayalı bentlerden kurulmuştur. Dize sayıları ve kafiye örgüleri bakımından birbirlerinden bağımsız olan bu bentlerdeki birlikteliği sağlayan unsur ise muhtevadır. Bu bağlamda her bent kendi içinde bir mana birliği oluştururken bir taraftan da, şiirin ana temasına hizmet etmiştir.

Cahit Zarifoğlu, şiirlerinde genel olarak kapalı anlatımın hakim olduğu bir dil kullanır. Nitekim Ali İhsan Kolcu, şairin şiir dili için, "*Bir eylem şiirinden çok sezgiyle beslenen kapalı bir tefekkür şiirini tercih etti. Bu bakımdan Zarifoğlu'nun kimi şiirlerinin anahtarı yalnızca kendisinde olan bir tür anlam*

labirenti olduğu söylenebilir.” (2013: 225) ifadesini kullanır. Kapalı dille yoğun anlamlı şiirler yazan Zarifoğlu'nun, topluma mesaj içerikli bu şiirinde, öğreticiliği ve uyarıcılığı ön plana aldığı ve sade bir dili tercih ettiği görülür. Bununla beraber bu şiirde de kullandığı imgeler, yaşanan gerçekleri görünür kılabilmek; insanların ve Müslümanların hatalarını vurgulayabilmek, onları ikaz edebilmek adına özenle seçilmiştir.

Şiirde dilin büyük oranda Türkçe kelimelerden beslendiği, yabancı kelimelere ve dil sapmalarına yer verilmediği görülmektedir. Bunun yanı sıra şair imgelerin, metaforların ve söz sanatlarının yardımıyla gündelik dilin sınırlarını aşmış, düz anlamın ötesindeki bir şiirsel söylemi diline hakim kılmıştır. *Kuran-ı Kerim* ve Peygamber Efendimizin hadislerine yer yer telmihler yapan şair “*Hani ceylanların/ hani cihad marşın/ Bir yumruk harbinden nasıl kaçtın*” gibi mısralarla istifham sanatından yararlanmış ve sorularla okuyucuyu sarsmaya çalışmıştır. “*kanlı bir ateş gibi korku/ bir azar gibi şamar olsun/ tezeğe konan sinekler gibi*” mısralarıyla teşbihin gücünden istifade eden Zarifoğlu, “tomurcuk”, “gül” gibi kelimelerle yaptığı istiareler ve şiirin geneline hakim olan tezatlarla şiir dilinin imge yükünü ve zenginliğini arttırmıştır. “*Aslında şiir dili, dil içinde bir üst dil'dir. Üst dil, şâirin estetik endişelerini gidermek için başvurduğu bilinçli tercihlerinden doğar.*” (Çetişli,2010:25) Bu bağlamda Zarifoğlu, şiire hakim kıldığı eğretileme, teşhis, teşbih, telmih gibi sanatların imkânlarından yararlanarak dil ile bir savaş tablosu da resmetmiştir. Zarifoğlu yaptığı betimlemelerle çağımız Müslümanlarının içine düştüğü trajik durumu gözler önüne sererken bu durumu görmeyen ya da görüp de tepkisiz kalan insanlığa da eleştiride bulunur. Şair, yer yer “*Ey filistin kar kar toprağını/Yoğur gazabını yaradanın*” gibi tekrarlarla şiirin mesajını güçlendirmiştir.

Şairin kurduğu güçlü imge dünyası ise şiirdeki temayı belirginleştirerek verilmek istenilen mesajları örtük bir dille şiire hakim kılmıştır. “*Bütün Beyrut sapsarı kalmış*” dizesinde Beyrut halkının yaşadığı tutukluk, acı, çaresizlik “sapsarı” kelimesinin anlam derinliklerinde vurgulanırken, orada yaşatılan acı ve vahşet, Müslüman halka uygulanan yıkım “*Bu ateş bulutu hangi kavmin üzerinde*” mısrasında geçen “ateş bulutu” imgesi ile şiire taşınır. Şair, “*Acın bir vadi, zehirli çiçekler bir ova, Beyrut yengeç kışkacında, Beyrut'un gözyaşları, hokkaları doldur kanla*” gibi imgelerle şiirde hakim olan acı ve ıstırapın

derinliklerini imler ve Müslümanlara yaşatılan kıyımın büyüklüğüne dikkat çeker.

Zarifoglu, yaşamı boyunca aynı hassasiyeti taşımış ve mensubu olduğu dinin değerlerini savunmuştur. O, bunu şiir diline de yansıtmıştır. Bu şiirdeki kelime dünyasına baktığımızda İslami içerik/muhteva, şiir diliyle örtüşmektedir. Örneğin, “**Filistin, kâfir, cihat, Kudüs, yaradan, dua et, mahşer...**” gibi ibarelerde İslami duyarlığın somutlaştığı görülmektedir. Metinde öne çıkan bu kelimelerin anlamdan çok, duygu boyutu öne çıkmaktadır. Bu bağlamda şiirin bir düşünceden çok, bir duyarlığı yansıttığını söylemek mümkündür.

Şairin kullandığı üslupta; eleştirel olduğu da görülmektedir. Şair, bazen karşısında biri varmış gibi soru sorar. Bazen de muhatabını eleştirip onu sarsarak yaşanan gerçekleri bütün insanların görebilmesi için dilin gücünden yararlanır. Gürsel Aytaç’ın da belirttiği gibi “*Üslup, sahibinin kişiliğini yansıtır.*” (2009: 78) Zarifoglu da aslında yüreğinde taşıdığı Müslümanlığın problemlerini, insanlığın tüm yaşayanlara kayıtsız kalmasına tepkisini şiirine hakim kıldığı üslupla ortaya koymuştur.

SONUÇ

Cahit Zarifoglu'nun yaşadığı dönem, İslam coğrafyasında büyük sorunların da baş gösterdiği bir dönemdir. Bu coğrafyanın 20. yüzyılın son çeyreğinde yaşadığı toplumsal ve politik sorunlar, şairin poetik duruşuna da etki etmiş ve şiirinin muhtevastaki İslami duyarlığın oluşmasına zemin hazırlamıştır. Onun *Korku ve Yakarış* adlı eseri, kendi şiir karakteristiğini yansıtır. Bu eserde yer alan “Daralan Vakitler”, şairin düşünce ve inanç dünyasını yansıttığı gibi, topluma dönük yazdığı şiirlerinde genel muhtevastını veren bir metindir.

Zarifoglu'nun şiirlerinde “şiir”, estetik gayenin yanı sıra uyarıcı ve aydınlatıcı bir kimliğe bürünmüş ve şairin toplumun önünde giden ve onu aydınlatmaya çalışan görevi, şiirde belirgin bir şekilde hissettirilmiştir. İslami motifler bu şiirin iskeletini oluştururken, toplumun kanayan yaraları, şairin duygu penceresinden şiire damıtılmış ve şiir adeta çağının bir görüntüsü, yankısı olmuştur.

“Daralan Vakitler” şiirinde şair bir duyarlılığı yansıtırken bir fikrin de yerleşmesine zemin hazırlar. Şiirde fikir olarak Müslümanların birlik ve beraberliğinin gerekliliğine işaret edilir. İslam âleminin kanayan yaralarını gören ve onun sorunlarına neşter vuran Zarifoğlu, bu şiiri ile Müslüman toplumunun dili, çılgınlığa çalışır. Şairin şiirde kullandığı kelime dünyası da bu İslami duyarlılığın yankısı olmuştur.

KAYNAKÇA

Alver, Köksal (2007), “Şehirleri Gezdiren Nehir”, Hece Dergisi Cahit Zarifoğlu Özel Sayısı, S. 126,127,128,s.48-52.

Andı, Fatih (2007), “Cahit Zarifoğlu’nun Şiirlerinde Bir Kötülük İmgesi Olarak Yılan Sembolü”, Hece Dergisi Cahit Zarifoğlu Özel Sayısı, S.126,127,128,s.144-159.

Aytaç, Gürsel (2009), Genel Edebiyat Bilimi, Say Yayınları, 2. baskı, İstanbul.

Çetin, Nurullah (2014), Şiir Çözümleme Yöntemi, Öncü Kitap, Ankara.

Cebeci, Oğuz (2013), Metafor ve Şiir Dilinin Yapısal Özellikleri, İthaki Yayınları, 1. baskı İstanbul.

Çetişli, İsmail (2010), Metin Tahlillerine Giriş 1, Akçağ yayınları, 5. baskı, Ankara.

İmam Gazali (1985), İhyâu ‘ulumi’ d-dîn Cilt:2, Bedir Yayınevi, İstanbul.

Kolcu, Ali İhsan (2013), Cumhuriyet Edebiyatı 1, Salkımsöğüt Yayınları, 4. baskı, Erzurum.

Korkmaz, Ramazan (2015), Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı, Grafiker Yay., 2. baskı, Ankara.

Narlı, Mehmet (2007), “Cahit Zarifoğlu İçin Poetik Bir Deneme”, Hece Dergisi Cahit Zarifoğlu Özel Sayısı, S. 126,127,128, s.160-164 Özdenören, Rasim (2013), Ruhun Malzemeleri, İz Yayıncılık, İstanbul.

Öztürk, Mustafa (2012), Kur’an-ı Kerim Meali, Düşün Yayıncılık, 2. baskı, İstanbul.

Şakar, Cemal (2007), “Cahit Zarifoğlu: Daima Bir Başlangıç Vardır”, Hece Dergisi Cahit Zarifoğlu Özel Sayısı, S.126,127,128,s.43-47.

Zarifoğlu, Cahit (2006), Konuşmalar, Beyan Yayınları, İstanbul.

- Zarifoğlu**, Cahit (2013), Korku ve Yakarış, Beyan Yayınları, 2. baskı, İstanbul.
Zarifoğlu, Cahit (1990), Yaşamak, Beyan Yayınları, İstanbul.
Zarifoğlu, Cahit (2012), Zengin Hayaller Peşinde, Beyan Yayınları, 3. baskı, İstanbul.